

เศรษฐกิจและการค้าของญี่ปุ่น

สรุปและข้อเสนอแนะ

วเรศ อุปปาทิก *

1. สรุป

1.1 ความขัดแย้งทางการค้าระหว่างประเทศ : ทางทฤษฎีและปฏิบัติ

การค้าระหว่างประเทศได้อุบัติขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละประเทศมีทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ความรู้และความเชี่ยวชาญในการผลิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นแต่ละประเทศจึงควรผลิตสินค้าที่ตนเองได้เปรียบสัมพัทธ์ (Comparative Advantage) แล้วนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน จะทำให้ประเทศคู่ค้าต่างก็ได้รับผลประโยชน์ (Gain From International Trade) ซึ่งกันและกัน

แนวคิดข้างต้นนี้เป็นที่ยอมรับของนักเศรษฐศาสตร์ที่นิยมการค้าเสรี เมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้ว นับว่าเป็นแนวคิดที่ถูกต้องในเชิงทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็น

ไปทางตรงกันข้าม ปรากฏว่าแต่ละประเทศต่างมุ่งที่จะแสวงหาผลประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยมีได้คำนึงถึงคู่ค้าจะอยู่ในสภาพเสียเปรียบอย่างไร ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการกีดกันทางการค้าจึงได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในภาคการค้าระหว่างประเทศ นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้สิ้นสุดลง เป็นต้นมา

ดังนั้นจึงมีประเทศต่าง ๆ ที่มองเห็นนโยบายกีดกันทางการค้าเป็นอุปสรรคในการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก จึงได้พยายามที่จะทำความตกลงในหลักการเกี่ยวกับภาษีศุลกากรและการค้า เรียกว่า “ข้อตกลงทั่วไปเกี่ยวกับภาษีศุลกากรและการค้า” (General Agreement On Tariffs And Trade-GATT)

หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า “แกตต์” ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศหรือสนธิสัญญาหลายฝ่าย (พหุภาคี) ที่วางกฎเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องต่าง ๆ ของการค้าและภาษีศุลกากรระหว่างประเทศ โดยมุ่งที่จะส่งเสริมการค้าเสรีระหว่างประเทศ อันนำมาซึ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยส่วนรวมของแต่ละประเทศและของโลก โดยมีระบบการค้าที่ปลอดจากกำแพงภาษี และมีหลักที่สำคัญคือ หลักการที่ไม่เลือกปฏิบัติ หรือที่เรียกว่าหลักปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favoured National Treatment) ซึ่งในขณะนี้แกตต์ได้มีสมาชิกภาคี 105 ประเทศ และมีการเจรจาขึ้น ที่เรียกว่า “รอบอุรุกวัย”

ในการจัดการเจรจาของแกตต์ มีปัญหาบางประการที่มีความขัดแย้งในตัวของมันเอง หรือภาษาอังกฤษเรียกว่าเป็น “Paradox” ดังนั้น “ระบบแกตต์เป็นระบบที่ตั้งขึ้นเพื่อการค้าเสรี ซึ่งอิงทฤษฎีความได้เปรียบสัมพัทธ์ (Comparative Advantage) ทฤษฎีดังกล่าวมีข้อสรุปว่า ในหลาย ๆ กรณีประเทศที่เปิดตลาดเสรียิ่งขึ้นจะเป็นฝ่ายได้ประโยชน์เอง โดยไม่ต้องรอให้คนอื่นทำตามด้วยซ้ำไป แต่การเจรจาของแกตต์มีลักษณะตรงกันข้าม คือ แต่ละประเทศเข้าเจรจาด้วยท่าทีว่า ถ้าตนเปิดเสรียิ่งขึ้น จะเป็นการอ่อนข้อเสมือนเป็นการยอมสูญเสียอะไรบางอย่าง ถ้าคนอื่นไม่ยอมผ่อนผัน ตัวเองก็จะไม่ผ่อนผันด้วยการเจรจาของแกตต์จึงกลายเป็นการต่อรองแลกเปลี่ยน ขอมผ่อนผันกัน”

ปัจจุบันนี้มีประเทศบางประเทศหันไปใช้นโยบายการค้าระหว่างประเทศที่เรียกว่า นโยบาย “ยุทธศาสตร์” ที่เรียกร้องการปกป้องตลาดในบ้านของตนเอง ถ้าประเทศอื่นกีดกันและปกป้องตลาดของเขา ในช่วงทศวรรษ 2520 นโยบายประเภท “ยุทธศาสตร์” นี้ดูจะได้รับความนิยมมากขึ้นในสหรัฐอเมริกา คำว่า “ยุทธศาสตร์” หมายถึงการใช้กลยุทธ์เพื่อเปิดตลาดของคน

อื่น และเพิ่มยอดการส่งออก หรือส่วนแบ่งตลาด หรือการทำให้ดุลการค้าเกินดุลให้มากที่สุด ผลพวงของนโยบาย “ยุทธศาสตร์” เห็นชัดในประเทศไทย โดยเฉพาะการใช้มาตรการ 301 และ “ซูเปอร์ 301” ของกฎหมายการค้าอเมริกันเพื่อพิจารณาว่าประเทศไทย (และประเทศคู่ค้าอื่นของสหรัฐอเมริกา) มีพฤติกรรมทางการค้า “ที่ไม่เป็นธรรม” (ในสายตารัฐบาลอเมริกันเอง) หรือไม่

1.2 สภาวะการค้าระหว่างประเทศของไทยในปัจจุบัน

ในทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยนับว่าได้ประสบความสำเร็จอย่างไม่น้อยในด้านการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตาม ในภาคการค้าระหว่างประเทศปัญหาเรื่องดุลการค้าขาดดุลกลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (ดูตารางที่ 1, 2) ในปี พ.ศ. 2532 ดุลการค้าขาดดุลสูงถึง 146,507 ล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดดุลให้แก่ประเทศญี่ปุ่นเพียงประเทศเดียวสูงถึง 113,380 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 77.35 ของยอดขาดดุลทั้งหมด

นอกจากนี้ประเทศคู่ค้าของไทยที่สำคัญ ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศประชาคมยุโรป และกลุ่มประเทศอาเซียน ในปี พ.ศ. 2532 สินค้าของไทยที่ส่งออกไปยังประเทศดังกล่าวเป็นร้อยละ 17.0, 21.7, 19.1 และ 11.5 ของการส่งออกทั้งหมด ส่วนการนำเข้าคิดเป็นร้อยละ 30.4, 11.5, 14.0 และ 12.1 ของการนำเข้าทั้งหมด ดังนั้น อุตสาหกรรมทางการค้าระหว่างประเทศของไทยจึงเกี่ยวพันกับกลุ่มประเทศดังกล่าว ประมาณร้อยละ 70 ของอุตสาหกรรมทั้งหมด ดังนั้นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยละเว้นการกล่าวถึงบทบาทของสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประชาคมยุโรปย่อมจะทำให้มองปัญหาในลักษณะภาพรวมไม่ชัดเจนนัก ทั้งนี้เพราะไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือกลุ่มประชาคมยุโรปก็ตาม ต่างมีความสัมพันธ์ในลักษณะหัวเลี้ยวหัวต่อกับประเทศไทย ดังที่จะอธิบายต่อไป

ตารางที่ 1 เครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจสำคัญของไทย

	2527	2528	2529	2530	2531	2532 ^P
1. จำนวนประชากร (ล้านคน)	50.58	51.79	52.96	53.87	54.96	55.89
2. ผลิตภัณฑ์ในประเทศ (% การเปลี่ยนแปลง)						
2.1 ผลิตภัณฑ์ในประเทศ ณ ราคาที่คงที่ (ปี 2515)	7.1	3.5	4.5	8.4	12.0	10.8
- ภาคเกษตรกรรม	5.6	6.2	0.2	-2.0	9.5	4.1
- นอกภาคเกษตรกรรม	7.5	2.9	5.5	10.8	12.5	12.2
2.2 ผลิตภัณฑ์ในประเทศ ณ ราคาปัจจุบัน (พันล้านบาท)	973.4	1,014.4	1,094.7	1,234.0	1,456.1	1,703.6
3. อัตราเงินเฟ้อ (ดัชนีราคาผู้บริโภค)	0.9	2.4	1.9	2.5	3.8	5.4
4. ภาคต่างประเทศ (พันล้านบาท)						
4.1 สินค้าออก (% การเปลี่ยนแปลง)	173.5 (19.6)	191.7 (10.5)	231.5 (20.8)	298.1 (28.8)	399.2 (33.9)	509.7 (27.7)
4.2 สินค้าเข้า (% การเปลี่ยนแปลง)	242.3 (3.4)	253.4 (4.6)	245.9 (-3.0)	341.9 (39.1)	501.4 (46.6)	650.4 (29.7)
4.3 ดุลการค้า	-68.8	-61.7	-14.4	-43.8	-102.2	-140.7
4.4 ดุลบัญชีเดินสะพัด (% ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ)	-49.5 (-5.1)	-41.9 (-4.1)	6.5 (0.6)	-9.3 (-0.8)	-41.8 (-2.9)	-63.3 (-3.7)
4.5 เงินทุนเคลื่อนย้าย (สุทธิ)	58.4	51.4	11.4	21.1	72.6	150.2
4.6 ดุลการชำระเงิน	10.6	12.5	33.6	18.2	40.5	111.5
4.7 เงินสำรองทางการ (พันล้านดอลลาร์ สรอ.)	2.7	3.0	3.8	5.2	7.1	10.5
4.8 หนี้คงค้างทั้งสิ้น ¹ (พันล้านดอลลาร์ สรอ.)	12.8	14.7	16.0	17.5	17.9	19.4
4.9 สัดส่วนภาระหนี้ต่อการส่งออก สินค้าและบริการ	20.8	22.7	20.6	17.1	12.9	10.5
5. การคลัง (ตามปีงบประมาณ)						
5.1 ดุลเงินสด (นิยาม GFS) ² (พันล้านบาท)	-37.0	-53.9	-51.2	-27.1	+14.7	+53.4
(% ของผลิตภัณฑ์ในประเทศ)	(-3.8)	(-5.3)	(-4.7)	(-2.2)	(+1.0)	(+3.1)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

	2527	2528	2529	2530	2531	2532 ^P
6. การเงิน ³						
6.1 ปริมาณเงินในความหมายกว้าง (M2) (% การเปลี่ยนแปลง)	537.9 (19.4)	593.5 (10.3)	672.8 (13.4)	808.6 (20.2)	956.1 (18.2)	1,206.6 (26.2)
6.2 สินเชื่อในประเทศ (% การเปลี่ยนแปลง)	17.1	8.4	6.1	17.6	15.6	19.8
6.3 เงินฝาก ⁴ (% การเปลี่ยนแปลง)	21.9	12.2	12.7	19.8	19.0	26.8
6.4 อัตราดอกเบี้ย (ณ สิ้นปี) เงินให้กู้แก่ลูกค้าชั้นดี เงินฝากประจำปี (1 ปี)	16.5	15.5	12-12.25	11.5	12.0	12.5-13.5
7. อัตราแลกเปลี่ยน (เฉลี่ยทั้งปี) บาท : ดอลลาร์ สรอ. (ทุนรักษาระดับฯ)	23.639 ⁵	27.159	26.299	25.735	25.294	26.702

แหล่งข้อมูล : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. 2532 หน้า 1.

หมายเหตุ : ¹ รวมหนี้ระยะสั้น

² รวมเงินกู้และเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ

³ ไม่รวมธนาคารออมสิน แต่ในส่วนของธนาคารแห่งประเทศไทยรวมบัญชีทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา

⁴ รวมเงินฝากในรูปเงินตราต่างประเทศแต่ไม่รวมเงินฝากระหว่างธนาคาร

⁵ มีการลดค่าเงินบาทในเดือนพฤศจิกายน 2527

^P = ตัวเลขเบื้องต้น

ตารางที่ 2 ทิศทางการค้าในปี 2532

	มูลค่า (ล้านบาท)				สัดส่วน (ร้อยละ)			
	2531		2532		2531		2532	
	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า	ส่งออก	นำเข้า
1. ญี่ปุ่น	64,412	148,905	87,904	201,284	16.0	29.2	17.0	30.4
2. สหรัฐอเมริกา	80,865	68,028	111,769	76,197	20.0	13.3	21.7	11.5
3. กลุ่มประเทศประชาคมยุโรป	83,855	77,450	98,631	92,560	20.8	15.2	19.1	14.0
4. เยอรมนีตะวันตก	18,635	28,372	21,015	33,983	4.6	5.6	4.1	5.1
5. เนเธอร์แลนด์	22,015	5,461	25,069	5,708	5.5	1.1	4.8	0.9
6. สหราชอาณาจักร	14,885	15,185	19,115	16,948	3.7	3.0	3.7	2.6
7. ฝรั่งเศส	9,597	9,674	11,347	10,659	2.4	1.9	2.2	1.6
8. อื่น ๆ	18,723	18,758	22,085	25,262	4.6	3.7	4.3	3.8
9. กลุ่มประเทศอาเซียน	47,118	62,391	59,397	80,356	11.7	12.2	11.5	12.1
10. สิงคโปร์	30,981	38,196	36,786	49,180	7.7	7.5	7.1	7.4
11. มาเลเซีย	11,946	10,748	15,043	17,040	3.0	2.1	2.9	2.6
12. ฟิลิปปินส์	1,500	4,815	2,660	2,350	0.4	0.9	0.5	0.4
13. บรูไน	531	4,242	775	4,846	0.1	0.8	0.2	0.7
14. อินโดนีเซีย	2,160	4,390	4,133	6,940	0.5	0.9	0.8	1.0
15. กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง	24,375	19,901	30,884	29,014	6.0	3.9	6.0	4.4
16. ซาอุดีอาระเบีย	9,013	5,132	9,269	9,255	2.2	1.0	1.8	1.4
17. อิหร่าน	2,110	18	4,306	1,464	0.5	0.0	0.8	0.2
18. คูเวต	1,997	1,714	2,875	3,345	0.5	0.3	0.6	0.5
19. อื่น ๆ	11,255	13,037	14,434	14,950	2.8	2.6	2.8	2.3
20. อื่น ๆ	102,945	132,971	127,160	182,841	25.5	26.1	24.7	27.6
21. สาธารณรัฐประชาชนจีน	12,008	17,191	13,901	19,306	3.0	3.4	2.7	2.9
22. ไต้หวัน	7,339	21,334	8,110	32,797	1.8	4.2	1.6	5.0
23. สาธารณรัฐเกาหลี	6,438	14,233	7,730	19,283	1.6	2.8	1.5	2.9
24. ฮังการี	17,969	6,369	20,373	8,742	4.5	1.2	3.9	1.3
25. ออสเตรเลีย	7,517	8,779	9,583	13,214	1.9	1.7	1.9	2.0
26. คานาดา	7,203	6,757	7,663	8,964	1.8	1.3	1.5	1.4
27. สหภาพโซเวียต	1,541	1,521	6,819	2,076	0.4	0.3	1.3	0.3
28. อื่น ๆ	42,930	56,787	52,981	78,459	10.6	11.1	10.3	11.8
29. รวมทั้งสิ้น	403,570	509,646	515,745	662,252	100.0	100.0	100.0	100.0

แหล่งข้อมูล : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจและการเงิน พ.ศ. 2532 หน้า 3.

1.2.1 ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศของไทยกับสหรัฐอเมริกา : การตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากร (Generalized System of Preference-GSP) และการใช้ ม.301 และ “ซูเปอร์ 301” ต่อไทย วัตถุประสงค์ของการให้ GSP ก็เพื่อเป็นการให้สิทธิพิเศษทางศุลกากรที่ประเทศพัฒนาแล้วให้แก่สินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศที่กำลังพัฒนา โดยยกเว้นหรือลดหย่อนอากรขาเข้าแก่สินค้าที่อยู่ในข่ายได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า ทั้งนี้ ประเทศผู้ให้ GSP จะเป็นผู้ให้ฝ่ายเดียวโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น และไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย

สหรัฐอเมริกาเริ่มให้ GSP แก่ประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยด้วย เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2519 และหมดอายุในวันที่ 31 ธันวาคม 2527 ซึ่งปรากฏว่าสินค้าไทยได้รับ GSP ประมาณ 3,000 รายการ แต่ประเทศไทยใช้เพียง 500 กว่ารายการเท่านั้น ซึ่งผิดกับประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างมากเช่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกง สิงคโปร์ เป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ประโยชน์จาก GSP ในระดับสูง คือเฉลี่ยประมาณร้อยละ 65 ของมูลค่าการนำเข้าสหรัฐอเมริกาในแต่ละปี เนื่องจากการใช้ GSP ในประเทศดังกล่าวอยู่ในระดับที่สูง จึงมีการร้องเรียนจากวงการอุตสาหกรรมและแรงงานภายในสหรัฐอเมริกาเอง ไม่ให้ต่อ GSP แก่ประเทศเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายบริหารได้ตัดสินใจต่ออายุให้ไทยได้ออกกฎหมาย Omnibus Trade Act ซึ่งต่อ GSP ออกไปอีก 8 ปีครึ่ง โดยเริ่มมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2528 จนกระทั่ง กรกฎาคม พ.ศ. 2536

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ปัญหาการตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากรที่สหรัฐอเมริกาให้กับประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นมิใช่เนื่องจากประเทศไทยมีความสามารถในการค้าเท่าเทียมกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเหตุผลหลักในการตัด

GSP ดังกล่าวข้างต้นเป็นประเด็นการตัด GSP เป็นเรื่องของสหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้ประเทศไทยนำเอาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาผูกกับการค้าทวิภาคี การเจรจาเรื่องสิทธิประโยชน์ทางศุลกากรกับสหรัฐอเมริกา จึงไม่ใช่การเจรจาบนรากฐานของเหตุผลในความคงอยู่ของ GSP แต่กลายเป็นเรื่องของกระบวนการผลิตที่ทั้งสองประเทศแตกต่างกัน เพราะอยู่ภายใต้บริบทของกฎหมายและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ประการที่สอง ต้นเหตุของปัญหามีอยู่ที่ทรัพย์สินทางปัญญาแต่ประการเดียว แต่เป็นเรื่องของระบบการผลิตและขั้นตอนการผลิตของประเทศอเมริกา อันเป็นผลก่อให้เกิดการขาดดุลทางการค้าอย่างหนักในประเทศสหรัฐอเมริกาและพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยที่อาจจะไม่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศแม้แต่น้อย หรือการถ่ายทอดเทคโนโลยี ประการที่สาม กฎหมายการค้าระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ผูก (Link) เรื่องการค้ากับทรัพย์สินทางปัญญาแต่ประการเดียว ควรรวมเรื่องอื่นเข้าไว้ด้วย และเป็นการกดดันให้ลักษณะ Across the board คือ GSP ผูกพันกันทุก ๆ เรื่อง

นอกเหนือจากปัญหาการตัด GSP แล้ว ขณะนี้สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการประกาศรายชื่อของประเทศต่าง ๆ ที่อาจถูกตอบโต้ทางการค้าจากสหรัฐฯ ตามมาตรา 301 แล้ว สำหรับประเทศไทยถูกจัดอยู่ 1 ใน 8 ประเทศ ซึ่งมีชื่ออยู่ใน Priority Watch List ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายส่วนที่เป็น Special 301 โดยสหรัฐฯ อ้างว่าไทยยังไม่มีมาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอ และไทยมีเวลาจนถึง 1 พฤศจิกายน 2532 ในการเจรจากับสหรัฐฯ หรือดำเนินการในเรื่องการให้ความคุ้มครองต่อทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง มิฉะนั้น สหรัฐอเมริกาจะตอบโต้การค้ากับไทยอย่างรุนแรง สิ่งที่สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยปฏิบัติ คือ

1) เพิ่มเติมกฎหมายสิทธิบัตรให้ครอบคลุมถึงการ
คิดค้นทุกประเภท

2) ให้มีกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีประสิทธิภาพในการ
คุ้มครองงานของสหรัฐฯ รวมทั้งคอมพิวเตอร์ซอฟแวร์

3) เพิ่มการให้ความคุ้มครองต่อเครื่องหมายการค้า
และ

4) เข้าร่วมการเจรจาหลายฝ่ายเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สิน
ทางปัญญา

กล่าวโดยสรุป ศักดิ์ด้านการค้ากับสหรัฐอเมริกา
นับว่ารุนแรงไม่น้อย สหรัฐอเมริกาได้เริ่มตัด GSP บาง
รายการของประเทศไทยแล้ว แต่ยังมีผลกระทบไม่มากนัก
แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการรุนแรงก็จะต้องตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรา 301 และ “ซูเปอร์ 301” ที่
สหรัฐฯ ได้ใช้เป็นมาตรการข่มขู่ไทยตลอดมา

อย่างไรก็ตามนับว่าไทยได้ใช้กลยุทธ์ที่ชาญฉลาด
ในการปฏิบัติต่อสหรัฐอเมริกา โดยพยายามยืดเวลาด้วยการ
เจรจาตลอดมา ซึ่งก็นับว่าได้ผลพอสมควร กล่าวคือ
เส้นตายของสหรัฐอเมริกาให้แก่ไทยได้ผ่านพ้นไปแล้ว
แต่สหรัฐอเมริกายังไม่ได้ใช้มาตรการรุนแรงดังที่ได้ขู่ไว้
กับไทยจนกระทั่งปัจจุบัน

1.2.2 ยุโรปตลาดเดียว 2535 : ผลกระทบที่มีต่อไทย
การรวมตัวของยุโรปตลาดเดียวของกลุ่มประเทศ
ประชาคมยุโรป เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2535 นี้ ย่อมมีผลกระทบ
ต่อการค้าระหว่างประเทศ และการลงทุนในไทยอยู่น้อย
ทั้งผลกระทบทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะ
ประเทศกลุ่มประเทศประชาคมยุโรปเป็นคู่ค้าที่สำคัญของ
ไทยเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา และเท่าที่ผ่านมา
ไทยมีดุลการค้าเกินดุลต่อประเทศกลุ่มประชาคมยุโรป
(ดูตารางที่ 2) ดังเช่นในปี พ.ศ. 2532 ไทยส่งออกไปยัง
กลุ่มประเทศดังกล่าว มีมูลค่า 98,613 ล้านบาท หรือ
คิดเป็นร้อยละ 19.1 ของการส่งออกทั้งหมด ในขณะที่
เดียวกันนำเข้าจากกลุ่มประเทศดังกล่าวมีมูลค่า 92,560
ล้านบาท หรือคิดเป็นเงินร้อยละ 14.0 ของการนำเข้า

ทั้งหมด

ดังนั้น การรวมเป็นยุโรปตลาดเดียวในปี พ.ศ.
2535 นี้ หรืออีกนัยหนึ่งจะเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม
พ.ศ. 2536 ย่อมมีผลกระทบถึงการค้าระหว่างประเทศ
ของไทยในด้านต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1) ผลกระทบของสินค้าออกของไทยในตลาดกลุ่ม
ประเทศประชาคมยุโรป

ในการรวมตัวเป็นตลาดเดียวของกลุ่มประเทศประ
ชาคมยุโรป จุดมุ่งหมายก็เพื่อขจัดปัญหาทางการค้าและ
การลงทุนในกลุ่มประเทศ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมาย
ในการใช้ทรัพยากรของกลุ่มประเทศภาคีที่ก่อให้เกิดประ
สิทธิภาพสูงสุด อันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตสามารถ
เคลื่อนย้ายอย่างเสรี และมุ่งไปสู่การผลิตที่ได้ขนาดของ
การประหยัด อันก่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านราคา ดังนี้

(1) ระดับต้นทุนสินค้าและบริการลดลงเฉลี่ยร้อยละ
3

(2) ระดับราคาสินค้าและบริการลดลงเฉลี่ยร้อยละ
1.8

(3) ระดับผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.5

ผลอันเกิดจากด้านราคาของการรวมตัวกันเป็น
ตลาดเดียวของกลุ่มประเทศประชาคมยุโรปย่อมมีผลทำให้
การส่งออกของไทยไปยังตลาดประชาคมยุโรปลดลง

2) ผลกระทบด้านการลงทุนในประเทศไทย

ในทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีอัตราความ
เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงที่น่าพึงพอใจ
ดังที่อธิบายในรายละเอียดในบทที่สองนั้น ต้องยอมรับว่า
ส่วนหนึ่งมาจากการลงทุนภาคเอกชนของคนไทยเอง และ
อีกส่วนหนึ่งเป็นการลงทุนจากชาวต่างประเทศที่สำคัญ
อันได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศประ
ชาคมยุโรปนั่นเอง เมื่อกลุ่มประชาคมยุโรปรวมเป็นตลาด
เดียว เป็นอันว่าจะมีการลงทุนในประชาคมยุโรปเพิ่มขึ้น
ในกลุ่มสมาชิกภาคี และกลุ่มสมาชิกภาคีย่อมจะลดการ
ลงทุนในประเทศไทยอย่างแน่นอน

นอกจากนี้ ญี่ปุ่นและอเมริกา คงจะพยายามหาแนวทางใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงการกีดกันทางการค้าจากกลุ่มประชาคมยุโรป โดยเข้าไปตั้งฐานการผลิตในกลุ่มประเทศประชาคมยุโรป ซึ่งจะมิผลต่อการเข้ามาลงทุนในประเทศไทยลดลงและจะมีผลกระทบต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการจ้างงานของประเทศไทยในที่สุด

กล่าวโดยสรุป การรวมตัวของกลุ่มประเทศประชาคมยุโรปเป็นตลาดเดี่ยวยังมีผลกระทบต่อประเทศไทยในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงเป็นการสมควรที่ประเทศไทยจะต้องเตรียมรับมือเกี่ยวกับปัญหาทางด้านยุโรปอีกด้านหนึ่ง

1.2.3 ความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับญี่ปุ่น : หลังการดำเนินการตามสมุดปกขาวฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2528)

เป้าหมายในการเจรจาสมุดปกขาวระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น ก็เพื่อที่จะก่อให้เกิดความเท่าเทียมยิ่งขึ้น โดยเน้นหนักในเรื่องการแก้ปัญหาดุลการค้าเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไทยได้ขาดดุลการค้าให้แก่ญี่ปุ่นเกือบตลอดมา เป็นเวลายาวนานถึงสิบปี

แต่อย่างไรก็ตาม หลังจากการทำความตกลงของสมุดปกขาว พ.ศ. 2528 ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ใกล้ชิดมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับในด้านการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้อันสืบเนื่องมาจากค่าของเงินเยนลอยตัวสูงขึ้น ตามข้อตกลงที่เรียกว่า “Plaza Agreement” ทำให้ต้นทุนการผลิตภายในประเทศสูงขึ้น และโอกาสที่สินค้าที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่นไม่สามารถเข้าไปแข่งขันในตลาดโลก ญี่ปุ่นจึงได้ปรับกลยุทธ์ในการผลิตโดยทั้งฐานการผลิตในต่างประเทศ เช่น ไปลงทุนในทวีปอเมริกาในยุโรป ในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย ตลอดจนเข้ามาลงทุนการผลิตในประเทศไทย

เป็นที่น่าสังเกตการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2524-2528 การลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นเฉลี่ยประมาณปีละ 1,800 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2528 ญี่ปุ่นมาลงทุนโดยตรงในประเทศไทย คิดเป็นมูลค่า 1,534.0 ล้านบาท แต่ในปี พ.ศ. 2532 การลงทุนสูงถึง 17,840.6 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 11.63 เท่า และเป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงก่อน พ.ศ. 2528 การลงทุนของญี่ปุ่น ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน รถยนต์ และสิ่งทอ แต่มาในช่วง พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา ญี่ปุ่นมาลงทุนของสินค้าประเภทมุ่งการส่งออกเป็นสำคัญ การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยดังกล่าว กลับมามีผลทำให้ไทยต้องขาดดุลการค้าให้แก่ญี่ปุ่นในจำนวนที่สูงขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2528 ไทยขาดดุลการค้าแก่ญี่ปุ่นเป็นจำนวน 40,759 ล้านบาท มาในปี พ.ศ. 2532 ไทยขาดดุลการค้าให้แก่ญี่ปุ่นสูงถึง 113,380 ล้านบาท หรือขาดดุลเพิ่มขึ้นถึง 2.87 เท่า

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2532 ไทยขาดดุลการค้าให้แก่ญี่ปุ่นคิดเป็นร้อยละ 77.35 ของการขาดดุลทั้งหมด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการเจรจาเกี่ยวกับสมุดปกขาวระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นในการหามาตรการแบบเพื่อแก้ปัญหาดุลการค้าขาดดุลแก่ญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ดังข้อเสนอที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ *

การแก้ปัญหาดุลการค้าของไทยที่ขาดดุลต่อญี่ปุ่นนั้น นับว่าเป็นปัญหาที่ยุ่ยากและสลับซับซ้อนอยู่ไม่น้อย ลำพังมุ่งเฉพาะความสัมพันธ์ทางการค้าเพียงประเด็นเดียวคงไม่เพียงพอ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาปัญหาอื่น ๆ ในภาพรวมเกี่ยวกับการปรับความ

*ข้อเสนอแนะบางส่วนเป็นของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

สัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ดังนี้ (1) ด้านการค้า (2) ด้านการลงทุน (3) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ (4) การพัฒนาเทคโนโลยี และ (5) ด้านบริการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การปรับความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

การปรับความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้นจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางในการแก้ไขอย่างแน่ชัด เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการประเมินผลในภายหลัง ดังนี้

2.1.1 วัตถุประสงค์ในการปรับความสัมพันธ์ทางการค้า

วัตถุประสงค์ในการปรับความสัมพันธ์ทางการค้าแยกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1) การแก้ปัญหาการขาดดุลของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น มีความจำเป็นต้องขยายการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นให้เพิ่มขึ้นโดยเร่งด่วน ทั้งนี้เพราะตามสถิติการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ฝ่ายไทยขาดดุลสูงถึง 113,380 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2532 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หากไทยไม่รีบดำเนินการส่งออกเพิ่มขึ้นโดยเร่งด่วน การขาดดุลในปีต่อไปก็จะยิ่งมากขึ้น และจะทำให้การแก้ไขยากขึ้นในภายหลัง

2) การกระจายสินค้าของไทยไปญี่ปุ่นให้มากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าไทยส่งสินค้าไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น โดยพึ่งพาสินค้าหลักไม่กี่ชนิด ดังเช่นเสื้อผ้าสำเร็จรูป อัญมณี ไก่แช่แข็ง และกุ้งแช่แข็ง เป็นต้น การพึ่งพาสินค้าการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่นเพียงไม่กี่ชนิดเช่นนี้ จะมีความเสี่ยงสูง ทั้งนี้เพราะว่า ถ้าสินค้าที่ส่งออกชนิดใดชนิดหนึ่งเกิดมีปัญหา ดังเช่นไก่หรือกุ้งแช่แข็ง เพราะฝ่ายญี่ปุ่นกล่าวอ้างว่ามีสารพิษที่จะทำลายสุขภาพและพลาณามัยตกค้างอยู่จะมีผลทำให้มูลค่าการส่งออกลดลง

3) การเพิ่มสัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกไปยังญี่ปุ่น

ด้วยเหตุผลที่ราคาสินค้าเกษตรกรรม หรือสินค้าขั้นปฐมมักจะสูงขึ้นในอัตราส่วนที่ต่ำกว่าราคาสินค้าอุตสาหกรรม ตลอดจนอุปสงค์และอุปทานของสินค้าด้านเกษตรผันผวนมากกว่าการที่จะรักษามูลค่าการส่งออกสูงขึ้น และเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งปรับสัดส่วนของสินค้าอุตสาหกรรมให้สูงขึ้น

4) ให้ปรับแนวทางความสัมพันธ์ทางการค้าให้สอดคล้องกับแนวทางด้านการลงทุน ตลอดจนความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ

ดังนั้น การปรับความสัมพันธ์ทางการค้าจึงต้องสอดคล้องกับความสัมพันธ์ด้านการลงทุนและความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการดังกล่าว

2.1.2 เป้าหมายในการปรับความสัมพันธ์ทางการค้า

เป้าหมายปัญหาดุลการค้าในอันดับต่อมาหลังจากได้กำหนดวัตถุประสงค์แล้วก็คือ การกำหนดเป้าหมายให้แน่ชัดของฝ่ายไทยมีดังต่อไปนี้

1) การกำหนดเป้าหมายอัตราเพิ่มของมูลค่าการส่งออก และอัตราเพิ่มของมูลค่าการนำเข้าให้แน่ชัด

การกำหนดเป้าหมายอัตราเพิ่มของมูลค่าการส่งออกและอัตราเพิ่มของมูลค่าการนำเข้า นับว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ถ้าฝ่ายไทยสามารถหาแนวทางบรรลุเป้าหมายได้ดังกล่าว ปัญหาการขาดดุลการค้าของไทยต่อญี่ปุ่นก็จะค่อย ๆ ลดลงและจะหมดไปในที่สุด จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2532 อัตราส่วนมูลค่าการส่งออกของไทยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 26.72 ในขณะที่การนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.02 ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้เป้าหมายอัตราส่วนของมูลค่าการส่งออกให้สูงขึ้นมากกว่าอัตราส่วนการเพิ่มขึ้นของมูลค่าการนำเข้าจนกว่าดุลการค้าจะเข้าสู่ดุลให้ได้ หรือขาดดุลให้น้อยที่สุด

นอกจากนี้ในรายละเอียดอาจจะกำหนดเป้าหมาย

การส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรกรรม ตลอดจนส่วนแบ่งตลาดของสินค้าอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมด้วย

2.1.3 แนวทางในการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางด้านการค้า

1) ระยะเร่งด่วนประกอบด้วยสามแนวทาง ดังนี้

(1) เจรจาเพื่อจัดอุปสรรคทางการส่งออกสินค้าไปประเทศญี่ปุ่น โดยเน้นการเจรจาทุกรอบและทุกเวทีในระดับทวิภาคี และพหุภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจรจาในปัญหาสินค้าเกษตร และสินค้าเซตронตลอดทั้งให้ญี่ปุ่นให้ความสำคัญต่อการหารือภาคเอกชนเป็นแกนนำการค้า

(2) มีการติดตามผลการเจรจาที่ได้ดำเนินไปแล้วทุกระยะและต่อเนื่อง

(3) ยืนยันความสำคัญของโครงการร่วมไทย-ญี่ปุ่น เพื่อส่งเสริมการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมสำเร็จรูป กึ่งสำเร็จรูปและเกษตรไปตลาดญี่ปุ่น และตลาดที่สาม

2) ระยะยาวประกอบด้วยสามแนวทาง ดังนี้

(1) ปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานสินค้าส่งออกของไทย โดยขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนประเทศไทยในการวิจัย และพัฒนาสินค้าออกของไทยในด้านมาตรฐานทั้งในสินค้าเกษตร และอุตสาหกรรม ตลอดจนมาตรฐานการบรรจุหีบห่อ

(2) กระจายฐานการผลิตและโครงสร้างการผลิตเพื่อการส่งออกสู่ภาคอุตสาหกรรม เพื่อให้สินค้าออกของไทยกระจายสู่สินค้าอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น

(3) เสริมสร้างบทบาทด้านการตลาดต่างประเทศ โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนไทยและญี่ปุ่น ทั้งในด้านการพัฒนาการผลิต การตลาด ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการบริหาร

มาตรการเสริมนอกเหนือไปจากการค้าในระบบปกติแล้ว เพื่อการเร่งรัดการส่งออกไปยังประเทศญี่ปุ่น ควรจําระบบการค้าต่างตอบแทน (Counter Trade)

มาเป็นมาตรการเสริมโดยอาจใช้การค้าสามฝ่าย (Triangular Trade) หรือการซื้อกลับคืน (Buy Back) ในการดำเนินการ

นอกจากนี้ควรจะขอความร่วมมือให้ทางการญี่ปุ่นแก้ไขปัญหา อันมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการค้าดังต่อไปนี้

(1) เปิดตลาดของญี่ปุ่นเพื่อการนำเข้าให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

(2) ให้ทบทุนปรับปรุงระบบการแจกจ่าย (Distribution) ซึ่งมีขั้นตอนและความซับซ้อนมากนั้น ให้เป็นระบบการแจกจ่ายที่สะดวกรวดเร็วและต้นทุนการตลาด (Marketing Costs) ต่ำลง

(3) ให้ปรับปรุงระบบการปริวรรตต่างประเทศให้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

(4) ให้ลดภาษีนำเข้าโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์จากหนังสือตัว

(5) ให้ลดภาษีนำเข้าของสินค้ากึ่งสำเร็จรูปให้ลงมา ทั้งนี้เพราะสูงกว่าอัตราภาษีนำเข้าของวัตถุดิบมาในปัจจุบัน

(6) ให้ใช้หลักเกณฑ์ในการนำเข้าซึ่งสินค้าประเภทอาหารมีมาตรฐานเช่นเดียวกับของต่างประเทศ (เช่น สหรัฐอเมริกา)

2.1.4 มาตรการสำหรับภาคเอกชนของไทย

อันที่จริงการแก้ปัญหาดุลการค้าของไทยที่ขาดดุลต่อญี่ปุ่นนั้น เพียงรัฐบาลฝ่ายเดียวของไทยกับญี่ปุ่นคงไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ถ้าหากขาดความร่วมมือของภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชนฝ่ายไทยย่อมจะต้องปรับกลยุทธ์ในการบุกตลาดญี่ปุ่น ดังต่อไปนี้

1) เนื่องจากการผลิตสินค้าเพื่อขายให้แก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นชาวญี่ปุ่น ผู้ผลิตจึงต้องคิดแบบญี่ปุ่น นั่นก็คือว่าจ้างชาวญี่ปุ่นมาช่วยคิด

2) เนื่องจากชนชาติญี่ปุ่นมีลักษณะที่พิถีพิถันเป็นพิเศษ จึงเป็นนักลัทธิสมบูรณแบบ ถ้าหากว่าสามารถผลิตสินค้าจำหน่ายในตลาดญี่ปุ่นได้ดี ซึ่งแสดงว่าสินค้า

มีความสมบูรณ์ และมีคุณภาพเป็นที่เชื่อถือได้

3) ผลิตรถยนต์จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะสังคมญี่ปุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คนเบื่อง่าย ผู้ผลิตสินค้าจะชื่นชมผลงานเก่าไม่ได้ ต้องตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาในการคิดค้นและผลิตสินค้าแนวใหม่ ๆ

4) ภาพพจน์ของบริษัทจะต้องมีลักษณะน่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์ และมีประสบการณ์ ทำให้ลูกค้าเลื่อมใสศรัทธา และจะมีการเล่าขานกันต่อ ๆ ไป

5) การบรรจุหีบห่อของสินค้านับว่ามีความสำคัญอยู่ไม่น้อย ดังนั้นกล่องหรือกระป๋องที่บรรจุญี่ปุ่นทุ้มทุน ทำหีบห่อสวย ๆ แหวกแนวและมีลักษณะสร้างสรรค์

2.2 การปรับความสัมพันธ์ด้านการลงทุนระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

การส่งออกและการนำเข้า ประเด็นสำคัญคือ สินค้าในอดีตการมองสินค้าที่ส่งออกและนำเข้า มองเพียงในแง่แคบ โดยมองแต่เพียงว่าสินค้าออกของประเทศหนึ่งคือ ผลงานจากการผลิตของประเทศนั้น เช่นเดียวกันสินค้าที่นำเข้าคือผลผลิตของอีกประเทศหนึ่ง

สำหรับในปัจจุบันนี้ การค้าระหว่างประเทศ การส่งออก และการนำเข้า ไม่จำเป็นเสมอไปว่าสินค้าที่มีการซื้อขายกันนั้นจะต้องเป็นผลผลิตของประเทศใดประเทศหนึ่งแต่โดยลำพัง เพราะอาจเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นจากการร่วมลงทุนของประเทศผู้นำเข้าและประเทศผู้ส่งออก บริษัทญี่ปุ่นหลายบริษัทที่เข้ามาลงทุนทางอุตสาหกรรมในประเทศไทยในระยะหลัง ๆ นี้คือตัวอย่าง บริษัทเหล่านี้เข้ามาลงทุนเพื่อผลิตและส่งออกกลับไปขายในญี่ปุ่น รวมทั้งขายในตลาดประเทศอื่น ๆ ด้วย

คำว่า “สินค้าไทย” ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องเป็นสินค้าที่ผลิต โดยคนไทยแต่อย่างเดียวยังต่อไปแล้ว ถ้าจะให้ตรงกับสภาพความเป็นจริง คำเรียกที่กว้างและใช้ได้โดยทั่วไปจึงควรจะเป็นคำว่า สินค้าที่ผลิตในประเทศไทย ส่วนใครหรือประเทศใดจะมีส่วน หรือบทบาท

แค่ไหนในการผลิตนั้นก็เป็เรื่องหนึ่ง

ในยุคปัจจุบันนี้ การผลิต การตลาด หรือการค้า และการลงทุน เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงหรือเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่แยกกันไม่ออก การวิเคราะห์ปัญหาการค้าในความหมายที่แคบจะไม่สามารถให้ภาพที่ครบถ้วนได้ ต้องนำปัญหาด้านการผลิต การลงทุน มาร่วมในการพิจารณาจึงจะได้ภาพที่ครบถ้วน

ขณะนี้ การผลิตและการค้าของโลกได้มาถึงจุดที่มองเห็นภาพได้อย่างชัดเจนว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างที่เป็นเรื่องสำคัญ ๆ มากมายหลายด้าน ยกตัวอย่าง การเกิดขึ้นของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย (ASIAN NEWLY INDUSTRIALIZED COUNTRIES) การเคลื่อนย้ายอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอุตสาหกรรมพื้นฐานที่ใช้แรงงานมาก และใช้เทคโนโลยีที่ไม่สูงนัก จากประเทศที่ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมมาก ไปยังประเทศที่ด้อยกว่า เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นกับประเทศที่พัฒนาแล้วทางอุตสาหกรรม รวมทั้งประเทศญี่ปุ่น

การปรับตัวให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นจึงไม่เพียง “การปรับตัวทางการค้า” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายที่แคบเกินไป แต่จะต้องเป็นการปรับตัวในทุก ๆ ด้านพร้อมกันไปด้วย ซึ่งก็คือ “การปรับตัวทางการค้า การผลิต และการลงทุน”

การที่ประเทศหนึ่งจะขายสินค้าให้กับอีกประเทศหนึ่ง ไม่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างตรงไปตรงมาเหมือนสมัยก่อน คือ สามารถเข้าไปดำเนินการผลิตสินค้านั้นในประเทศนั้นเสียเลย โดยไม่จำเป็นต้องส่งออก เมื่อ 20 ปีก่อนนี้การลงทุนจากญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนผลิตสินค้าในประเทศไทยเพื่อทดแทนการนำเข้า นั่นก็คือ การส่งออกในรูปแบบใหม่ของญี่ปุ่นนั่นเอง ที่ได้พัฒนาจนมาถึงขั้นหนึ่ง ในขณะนี้ คือสินค้าที่ไปลงทุนผลิตขึ้นนี้ได้มีการส่งออกไปยังประเทศอื่นด้วย นอกเหนือจากการจำหน่ายในประเทศ

สภาพเศรษฐกิจการค้าของโลกในปัจจุบัน รวมทั้งของไทยและญี่ปุ่นอีกส่วนหนึ่ง ด้วยกำลังมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมากมายหลายด้าน ตามข้อสังเกตดังต่อไปนี้

การเกิดขึ้นของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ซึ่งคงไม่จำกัดอยู่เพียงที่ทราบ คือ 4 เสือแห่งเอเชีย อันได้แก่ เกาหลี ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์ เท่านั้น เสือตัวใหม่ตัวต่อ ๆ ไปก็คงค่อย ๆ ทอยยกันปรากฏโฉมออกมาแน่นอนคาดหมายว่า ไทยก็มีโอกาสอย่างมากที่จะถูกนับเป็นเสือดาวที่ 5 หรือจะเป็นตัวที่ 8 ที่ 9 ก็สุดแล้วแต่ ขอให้ได้เป็นเสือเท่านั้นเอง อันดับจะเป็นเท่าไรคงไม่มีความสำคัญอะไรนัก

การเกิดขึ้นของเสือดาวใหม่มีผลทำให้ดุลแห่งอำนาจทางเศรษฐกิจและการค้าของโลกเปลี่ยนแปลงไป อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้การผูกขาดในความเจริญทางเศรษฐกิจและการค้าของโลกเปลี่ยนแปลงไป อย่างน้อยที่สุดก็ทำให้การผูกขาดในความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในบรรดาประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญแล้วลดน้อยลงอย่างเช่น ขณะนี้ได้มีผู้เสนอให้ดึงประเทศ 4 เสือแห่งเอเชียไปเข้าร่วมสมาคมกับกลุ่มประเทศผู้เจริญแล้วทางอุตสาหกรรมในกลุ่ม G 7.

ทั้งไทยและญี่ปุ่นต่างต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอันนี้

การตื่นตัวและการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านวัตถุดิบ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา โดยในเรื่องนี้จะทำให้เศรษฐกิจและการค้าของโลกยุคใหม่จะเป็นการเคลื่อนย้ายทุน และวิทยาการจากประเทศที่เจริญแล้วทางอุตสาหกรรมไปยังแหล่งวัตถุดิบที่ยังมีอยู่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ในประเทศกำลังพัฒนา

กรณีประเทศอินโดนีเซียออกกฎหมายห้ามส่งออกหวายดิบและชิ้นส่วนเมื่อปลายปี 2530 นับเป็นกรณีตัวอย่าง อินโดนีเซียเป็นแหล่งวัตถุดิบหวาย ซึ่งมีหวายถึงร้อยละ 80 ของโลก แต่อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และ

การส่งออกแต่ดั้งเดิมกลับมีน้อย ตรงกันข้าม ไต้หวัน ฮองกง และประเทศในประชาคมยุโรปไม่มีหวายของตนเอง กลับมีโรงงานเฟอร์นิเจอร์และส่งออกเป็นจำนวนมาก หลังจากประกาศห้ามส่งออกหวายของทางการอินโดนีเซียดังกล่าวแล้ว ปรากฏว่า อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์หวายจากไต้หวันและยุโรปต้องหาทางออกใหม่ คือไปลงทุนสร้างโรงงานเฟอร์นิเจอร์หวายในอินโดนีเซีย

ปรากฏการณ์ดังกล่าวขณะนี้อาจมาถึงยางพารา โดยมาเลเซีย อินโดนีเซีย และประเทศไทย ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยางพาราสำคัญของโลก คงต้องเร่งรีบเสริมสร้างอุตสาหกรรมยางในประเทศเพื่อใช้ยางธรรมชาติที่มีอยู่ผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูป แทนที่จะส่งออกในรูปของวัตถุดิบ

2.2.1 วัตถุประสงค์ของการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์การลงทุนระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ภายหลังการเจรจาของ “Plaza Agreement” ในปี พ.ศ. 2528 ทำให้ค่าเงินเยนของญี่ปุ่นลอยตัวสูงขึ้น ทำให้การส่งออกซึ่งสินค้าและบริการของญี่ปุ่นต้องเผชิญกับการแข่งขันระหว่างประเทศรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะต้นทุนการผลิตในเทอมของดอลลาร์สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องแสวงหากลยุทธ์ใหม่ในการผลิตเพื่อความอยู่รอดของธุรกิจของตนในการแข่งขันกับต่างประเทศด้วยการตั้งฐานการผลิตในดินแดนของต่างประเทศ รวมทั้งเข้ามาลงทุนโดยตรงเพื่อการผลิตในประเทศไทยด้วย ถึงแม้ว่าการลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยได้ช่วยขยายการจ้างแรงงานในประเทศไทยมากขึ้น ตลอดจนมีส่วนร่วมในการช่วยส่งเสริมในการส่งออกก็ตาม แต่ก็ทวีความรุนแรงของดุลการค้าที่ขาดดุลอยู่มากแล้วเกิดขาดดุลมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขาดดุลให้กับญี่ปุ่นเอง ทั้งนี้เพราะการขยายการผลิตของญี่ปุ่นในประเทศไทยต้องนำเข้าซึ่งเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสินค้าประเภททุนอื่น ๆ จากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาการถ่ายเทเทคโนโลยีตลอดจนการมีส่วนร่วมในการบริหารในอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นที่ลงทุนใน

ประเทศไทย ด้วยการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ด้านการลงทุน จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อความสัมพันธดังต่อไปนี้

1) คัดเลือกอุตสาหกรรมที่มีผลตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของไทย

2) มุ่งหาทางและกลไกที่จะกระชับความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เพื่อให้การลงทุนจากญี่ปุ่นไปสู่ภาคอุตสาหกรรมที่ฝ่ายไทยต้องการ และเป็นระบบมากขึ้น

3) ขอความร่วมมือจากญี่ปุ่นในการพัฒนาฝีมือแรงงาน การฝึกอบรม และการให้คนไทยมีส่วนร่วมในระดับการจัดการ และบริหารในการลงทุนของญี่ปุ่นในไทย

2.2.2 แนวทางในการปรับความสัมพันธ์การลงทุน

แนวทางในการปรับความสัมพันธ์ในการลงทุนระหว่างไทยกับญี่ปุ่นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น มีดังต่อไปนี้

1) กำหนดประเภทอุตสาหกรรมที่ต้องการให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาลงทุน โดยส่งเสริมให้ญี่ปุ่นในอุตสาหกรรมรองรับ (Supporting Industries) ซึ่งได้แก่อุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าชั้นกลาง เช่น ชิ้นส่วนต่างๆ และอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าขั้นปฐม หรืออุตสาหกรรมพื้นฐาน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมต่อไปนี้ คือ die-casting, Forging, Mold & Die, Machine Tools, Heat-treatment และ Plating ตลอดจนการลงทุนในกิจการวิจัยและพัฒนา (Research And Development - R & D)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับ R & D รัฐบาลญี่ปุ่นควรจะสนับสนุนเอกชนของญี่ปุ่นมาค้นคว้าและวิจัยเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ มาลงทุนในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะภาคเอกชนของญี่ปุ่นมีศักยภาพสูงเป็นอย่างยิ่ง ถ้ามาลงทุนในประเทศไทยจะส่งเสริมการผลิตของไทยได้เป็นอย่างดี

2) ขอให้ญี่ปุ่นสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อการลงทุนในระดับสูง คือ Advanced Technology และ Innovational Technology

การที่ให้ญี่ปุ่นมาลงทุนโดยใช้ความรู้และวิทยาการในระดับสูง อาจจะมีข้อโต้แย้งว่าจะมาทดแทนแรงงานภายในประเทศ และจะทำให้เกิดการว่างงานมากขึ้น ข้อโต้แย้งดังกล่าวอาจจะมีเหตุผลพอแก่การรับฟัง แต่อย่างไรก็ดี ภายใต้การที่จะมุ่งส่งออกและจะต้องมีการแข่งขันในตลาดโลกอย่างรุนแรง ตลอดจนทรัพยากรในประเทศไทยได้ค่อยๆ ลดน้อยลง ประเด็นการมุ่งใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเพื่อที่ให้สินค้าและบริการที่จะผลิตขึ้นในประเทศไทยมีศักยภาพสูง และพร้อมที่จะแข่งขันกับต่างประเทศนั้น จึงมีน้ำหนักมากกว่าข้อโต้แย้งด้านการว่างงานของแรงงาน และอีกประการหนึ่ง การใช้ความรู้และวิทยาการในระดับสูงจะมีผลกระทบต่อด้านแรงงานในระยะสั้นเท่านั้น เพราะในระยะยาวแรงงานจะปรับตัวเข้าสู่การผลิตด้วยความรู้และวิทยาการระดับสูงได้ในที่สุด

3) ขอความร่วมมือจากฝ่ายญี่ปุ่นในการพัฒนาแรงงานเพื่อให้ทันกับอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยในระยะยาวอาจให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือในการจัดตั้งสถาบันอบรมด้านเทคโนโลยี ส่วนระยะสั้นอาจขอให้ญี่ปุ่นให้การฝึกอบรมและพัฒนาแรงงานภายในบริษัทให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งการส่งพนักงานไปฝึกอบรมที่ประเทศญี่ปุ่น

4) ให้มีการร่วมมือในการปกป้องผลประโยชน์ของการลงทุนของญี่ปุ่นในการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังประเทศที่สาม ซึ่งได้รับผลกระทบจากการกีดกันทางการค้า รวมทั้งเสนอให้ญี่ปุ่นสนับสนุนการลงทุนที่ผลิตเพื่อส่งกลับไปยังประเทศญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น

การที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่ง มีอุตสาหกรรมหลากหลาย ตลอดจนสินค้านั้นมีระดับมาตรฐานสูงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ดังนั้นการที่ญี่ปุ่นมาลงทุนการผลิตในประเทศไทย สินค้าย่อมมีมาตรฐานเช่นเดียวกับที่ผลิตในประเทศญี่ปุ่น ยิ่งกว่านั้นต้นทุนยังต่ำกว่าอีก สินค้าที่ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนผลิตใน

ประเทศไทย จึงมีศักยภาพสูงในการแข่งขันกับต่างประเทศ ได้เป็นอย่างดี ปัญหาจึงมีอยู่ว่าการค้าระหว่างประเทศ ในปัจจุบันต้องเผชิญกับมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ การที่ให้ญี่ปุ่นร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ของการลงทุนจึงเป็นมาตรการที่สำคัญในการส่งเสริมการส่งออก เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอำนาจการต่อรองสูง ย่อมสามารถพิทักษ์ผลประโยชน์ที่มาลงทุนในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีรายได้ของประชากรสูง มีอำนาจในการซื้อสูงเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญในการนำเข้าที่ตนมาลงทุนการผลิตในประเทศไทย ดังนั้น ถ้าสามารถเจรจากับญี่ปุ่นและบรรลุข้อตกลงแล้ว จะเป็นแนวทางที่จะแก้ปัญหาดุลการค้าขาดดุลญี่ปุ่นได้อย่างยุติธรรม ทั้งสองฝ่าย และคลี่คลายปัญหาดุลการค้าของไทยที่ขาดดุลกับญี่ปุ่นได้ในที่สุด

5) เสนอให้บริษัทญี่ปุ่นที่มาลงทุนในประเทศไทย พิจารณาการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยมีผลประโยชน์กระจายไปสู่บุคคลทั่วไปมากยิ่งขึ้น

การวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ในเรื่องเกี่ยวกับการกระจายรายได้ของสังคม ถึงกับมีคนกล่าวว่าการพัฒนาการเศรษฐกิจของไทยที่ดำเนินไปแล้วเกือบ 6 แผน ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในเรื่องเกี่ยวกับการกระจายรายได้ และมีลักษณะก่อให้เกิดช่องว่างของรายได้ยิ่งกว้างออกไป หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ *"คนรวยยิ่งรวยขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกัน คนจนยิ่งจนลง"* คำกล่าวเช่นนี้อาจจะเกินความเป็นจริงอยู่บ้าง ความเป็นไปในลักษณะ *"คนรวยรวยยิ่งขึ้น แต่คนจนไม่ดีขึ้นเท่าที่ควรจะเป็น"* มากกว่า ดังนั้น ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฉบับที่ 7 ที่กำลังจะใช้ในอนาคตอันไม่ช้านี้ จึงได้เน้นในเรื่องการกระจายรายได้ของสังคม ถึงกระนั้นก็ตาม

ในขณะที่ร่างแผนที่ 7 นั้นยังมีการถกเถียงกันอยู่เกี่ยวกับปัญหานี้ อย่างไรก็ตามรัฐบาลยังยืนยันอย่างหนักแน่นว่า แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 นี้ได้วางหลักการกระจายรายได้อย่างแน่นอน

ดังนั้น มาตรการให้บริษัทญี่ปุ่นที่มาลงทุนในประเทศไทย พิจารณาการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จึงเป็นแนวทางในการกระจายรายได้แนวทางหนึ่ง กล่าวคือ บุคคลโดยทั่ว ๆ ไปสามารถมีส่วนร่วมได้หรือผลประโยชน์อันสืบเนื่องมาจากการลงทุนของญี่ปุ่น ซึ่งเป็นมาตรการที่ควรแก่การส่งเสริม เพราะเป็นแนวทางที่จะกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาการประเทศไปให้ทั่วถึง

2.3 การปรับความสัมพันธ์ด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ จากการอิงการผลิตทางด้านเกษตรกรรมไปสู่การผลิตด้านอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงได้รับความช่วยเหลือจากมิตรประเทศ ดังเช่น สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance - ODA) จากรัฐบาลญี่ปุ่น คิดเป็นร้อยละประมาณร้อยละ 70 ของความช่วยเหลือที่ได้รับทั้งหมด โดยความช่วยเหลือในกรอบ ODA ของญี่ปุ่นแยกออกเป็นเงินกู้ ความช่วยเหลือทางวิชาการและความช่วยเหลือแบบให้เปล่า ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยเป็นอย่างมาก

2.3.1 วัตถุประสงค์ของการปรับความสัมพันธ์ด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และวิชาการ

1) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการจะต้องให้สอดคล้องและประสานกับความสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุน การพัฒนาเทคโนโลยี และการค้าบริการ ความสอดคล้องและประสานดังกล่าว จะมีผลต่อการเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ และเป็นแรงผลักดันต่อการส่งออกได้เป็น

อย่างดี

2) ให้ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการพัฒนามนุษย์ ทรัพยากร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น

การดำเนินการผลิตสินค้าและบริการ ทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัตถุดิบเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศใดประเทศหนึ่งย่อมลดน้อยลงทุกวัน มีคำกล่าวที่ว่า “เมืองไทยนี้ดีในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” เห็นจะไม่จริงเสียแล้วในปัจจุบัน เพราะในปัจจุบันชาวประมงไทยไม่สามารถหาปลาได้ในอ่าวไทย หรือถ้ามีปลาบ้างก็เพียงจำนวนเล็กน้อย จึงลำำนำน้ำของประเทศอื่นดังที่เป็นชาวอู๋บ่อย ๆ ส่วนในนามันเล่า บางครั้งก็น้ำท่วม บางครั้งก็ฝนแล้ง ผลิตผลลุ่ม ๆ ดอน ๆ ทำให้ชาววนาหน้สินเพิ่มพูนขึ้น มีความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก

ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ทรัพยากร และการเรียนรู้เทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง จึงมีความจำเป็นที่จะขอความร่วมมือจากรัฐบาลญี่ปุ่นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2.3.2 แนวทางการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวิชาการ

1) ขอให้รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือแก่ไทยตามแนวทางหลัก คือ โครงการตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การพัฒนามนุษย์ทรัพยากร การพัฒนาชนบท การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการส่งออกแบบครบวงจร (Intergrated Approach Project) ตลอดจนพิจารณาให้ความช่วยเหลือโครงการตามนโยบายเร่งด่วนต่าง ๆ

2) เน้นให้ผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่นถ่ายทอดเทคโนโลยีให้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยมากขึ้น โดยเฉพาะโครงการความช่วยเหลือประเภทการศึกษาเพื่อการพัฒนา (Development Study)

3) ขอให้ผ่อนคลายนโยบายการจัดจ้างบริษัทที่ปรึกษา

และ/หรือบริษัทก่อสร้างภายใต้โครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่า และโครงการเงินกู้มากขึ้น เพื่อให้บริษัทไทยมีโอกาสมีส่วนร่วมในโครงการดังกล่าวมากขึ้น

4) ขอให้ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือตามที่ฝ่ายไทยเสนอ และในกรณีญี่ปุ่นมีนโยบายเปลี่ยนแปลงความช่วยเหลือ ขอให้แจ้งให้ฝ่ายไทยทราบล่วงหน้า

2.4 การปรับความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี

เทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การผลิตดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสินค้าและ/หรือบริการที่ผลิตนั้นมีคุณภาพมาตรฐานสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตเพื่อการส่งออกที่จะต้องแข่งขันกับสินค้านานาชาติ ภายใต้สภาวะการแข่งขันในตลาดโลกปัจจุบัน ที่เต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ ตลอดจนการกีดกันทางการค้า โดยการอ้างถึงสุขภาพและพละนาภัย ดังนั้นคุณภาพของสินค้าจึงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยจะต้องดำเนินการปรับปรุงโดยรีบด่วน การที่จะปรับปรุงคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐาน สิ่งที่สำคัญก็คือ การพัฒนาการด้านเทคโนโลยี

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศมีการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด จนปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่าด้านเทคโนโลยีเป็นประเทศที่ล้ำยุคประเทศหนึ่ง สินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกในปัจจุบันนี้

2.4.1 วัตถุประสงค์ในการปรับความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ในการปรับความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ที่สำคัญได้แก่

1) ให้การศึกษาอบรมแก่คนไทย ให้มีศักยภาพสูงพอในการรับ การเรียนรู้ และการพัฒนาเทคโนโลยีจากต่างประเทศทุกรูปแบบ

2) ให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีระดับพื้นฐานต่อการพัฒนาเทคโนโลยีอื่นตลอดจนเทคโนโลยีขั้นสูง

2.4.2 แนวทางการปรับความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี

แนวทางการปรับความสัมพันธ์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีมีดังต่อไปนี้

1) เสริมสร้างให้คนไทยมีขีดความสามารถในการรับเทคโนโลยีระดับสูงจากต่างประเทศทุกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขาที่มีความสำคัญสามสาขา ดังต่อไปนี้

(1) สาขาเทคโนโลยีชีวภาพ และพันธุกรรมวิทยาศาสตร์

(2) สาขาอิเล็กทรอนิกส์ และคอมพิวเตอร์

(3) สาขาโลหะ และวัสดุศาสตร์

2) การสร้างรากฐานและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของประเทศไทยอย่างมั่นคง โดยการดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดตั้งศูนย์ หรือห้องปฏิบัติการในการศึกษาค้นคว้าในสาขาที่มีอันดับความสำคัญสูง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แล้วทำการเผยแพร่แก่สาธารณชนเพื่อนำไปดำเนินการในกระบวนการผลิต

(2) จัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาระดับเทคโนโลยีให้ทันกับประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างต่อเนื่อง แล้วเผยแพร่แก่สาธารณชนเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

2.5 การปรับความสัมพันธ์ด้านการค้าบริการ

ด้านดุลบริการนั้น โดยภาพรวมแล้วประเทศไทยมีดุลเกินดุลในภาคต่างประเทศ แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าขาดดุลตลอดมา ทั้งนี้ อันสืบเนื่องมาจากไทยต้องเสียค่าระวางสินค้าและค่าประกันภัยสินค้าแก่ญี่ปุ่นสูงมาก ซึ่งเป็นผลมาจากผู้นำเข้าส่วนใหญ่ของไทยนำสินค้าเข้าในรูป CIF (Cost, Insurance and Freight) ผู้ส่งออกของญี่ปุ่นซึ่งรับผิดชอบค่าขนส่งและประกันภัย จึงเลือกใช้บริการของบริษัทญี่ปุ่น ในขณะที่การส่งออกของไทยส่วนใหญ่ส่งออกในรูปของ FOB (Free On Board) ผู้นำเข้าของญี่ปุ่นซึ่งรับผิดชอบค่า

ขนส่ง และประกันภัย จึงเลือกใช้บริการของญี่ปุ่นอีกเช่นกัน ถึงแม้ว่าดุลบริการในด้านการท่องเที่ยวฝ่ายไทยจะได้เปรียบญี่ปุ่นแล้วก็ตาม แต่หักกลบลบกันแล้ว ฝ่ายไทยยังขาดดุลด้านการค้าบริการแก่ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก

2.5.1 วัตถุประสงค์ในการปรับความสัมพันธ์ด้านการค้าบริการ

1) ให้ลดการขาดดุลด้านการค้าบริการต่อญี่ปุ่น
2) ร่วมมือกับญี่ปุ่นในการพัฒนาการค้าด้านการค้าบริการในประเทศไทย

2.5.2 แนวทางในการปรับความสัมพันธ์ด้านการค้าบริการ

1) ลดค่าใช้จ่ายด้านค่าระวางสินค้า โดยขอให้ญี่ปุ่นพิจารณาให้บริการขนส่งทางทะเลของไทยที่เป็นเรือ "Bulk" ให้มากขึ้น และชักชวนให้ญี่ปุ่นเข้ามาร่วมลงทุนในกิจการพาณิชย์นาวีของไทย โดยเฉพาะเรือ "Container" ซึ่งไทยยังมีน้อยอยู่ เพื่อพัฒนาศักยภาพของกองเรือพาณิชย์นาวีไทย ทั้งนี้ฝ่ายไทยได้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการจดทะเบียนเรือสัญชาติไทย โดยเปลี่ยนสัดส่วนการถือหุ้นของฝ่ายไทยและต่างชาติจากเดิมที่กำหนดไว้ 70 : 30 เป็น 51 : 49 และยังสามารถรับการส่งเสริมการลงทุนด้วย

2) ลดค่าใช้จ่ายประกันภัยสินค้า โดยขอให้ญี่ปุ่นให้บริการประกันภัยสินค้าของไทย โดยเร่งปรับปรุงระบบการประกันภัยให้มั่นคง และมีประสิทธิภาพ ตลอดจนได้รับความเชื่อถือและยอมรับ ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดมาตรการให้สามารถใช้ค่าใช้จ่ายในการประกันภัยสินค้ากับบริษัทประกันภัยของไทย เป็นเครดิตในการหักค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีได้

3) ขอให้ญี่ปุ่นเพิ่มการให้ Technical Training Visa กับประเทศไทยมากขึ้น และขอให้ผ่อนปรนเงื่อนไขที่จะรับ Visa แก่พนักงานของบริษัทญี่ปุ่นทั่วไป ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมการค้าไทยเทคโนโลยีให้แก่ประเทศไทย เป็นต้น

3. บทส่งท้าย

การค้าระหว่างประเทศในปัจจุบัน แต่ละประเทศต่างมีนโยบายที่จะปกป้องเศรษฐกิจของประเทศของตนเป็นสิ่งสำคัญ จึงปรากฏมีมาตรการกีดกันทางการค้าอย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นทวีปยุโรป อเมริกา หรือแม้แต่ในเอเชีย

ถึงแม้จะมีข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยภาษีศุลกากร และการค้า (GATT) ซึ่งมีการเจรจาในรอบต่าง ๆ จนกระทั่งรอบอุรุกวัย ที่สิ้นสุดการเจรจาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2534 ก็ยังหาข้อยุติในการจัดการกีดกันทางการค้าไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงทำให้การเจรจาลักษณะทวีภาคีมีความจำเป็นยิ่งขึ้น

การค้าระหว่างประเทศของไทยต้องเผชิญกับอุปสรรคอยู่ไม่น้อย โดยประเทศกลุ่มประชาคมยุโรปจะรวมเป็นตลาดเดียวในปี พ.ศ. 2535 ประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังใช้มาตรการต่าง ๆ ที่จะกดดันไทยให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ ตามความต้องการของสหรัฐอเมริกาเอง ยิ่งกว่านั้นประเทศไทยยังขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ทำให้ประเทศไทยต้องริบหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้อย่างเร่งด่วน

การแก้ปัญหาระหว่างไทยกับญี่ปุ่น จึงจำเป็นต้องแก้ไขในลักษณะจุลภาคและมหภาคดำเนินไปพร้อมเพรียงกัน

การแก้ไขปัญหาระดับจุลภาค คือการแก้ไขโดยธุรกิจภาคเอกชน โดยการแสวงหาแนวทางในการเจาะตลาดสินค้าของญี่ปุ่น โดยการผลิตสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพสูง และตรงตามรสนิยมของชาวญี่ปุ่น ส่วนการแก้ไขระดับมหภาค โดยรัฐบาลไทยเตรียมทำสมุดปกขาวฉบับที่สองอย่างสมบูรณ์ ในการปรับความสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุน การร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ การพัฒนาเทคโนโลยี และด้านการค้าบริการ

สงครามของอ่าวเปอร์เซีย อาจจะซ้ำเติมปัญหาเศรษฐกิจของไทยรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาด้านการพลังงาน หรือน้ำมันปิโตรเลียม ซึ่งอาจจะซ้ำเติมปัญหาภาวะเงินเฟ้อของไทยด้วย เพื่อบรรเทาปัญหาดังกล่าวไทยสมควรที่จะต้องเจรจากับสมาชิกของอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไน ซึ่งเป็นประเทศที่ผลิตน้ำมันปิโตรเลียมให้ความอนุเคราะห์แก่ไทยด้วย นอกจากนี้การเจรจากับญี่ปุ่นก็น่าจะใช้อาเซียนให้เป็นประโยชน์ในการเจรจาด้วย

สำหรับบรรยากาศในประเทศไทยเอง ก็มีความจำเป็นในการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น ดังเช่นเสถียรภาพทางการเมือง การปฏิพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารขนส่งคมนาคมให้สะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้การจัดเก็บภาษีซ้อนต้องจัดให้หมดสิ้นไป โดยการนำระบบภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้ ตลอดจนการจัดตั้งธนาคารเพื่อการนำเข้าและการส่งออกขึ้น เป็นต้น